

מהו חלב בכשרות מהודרת?

מתוך אתר "שבתון" 6.2011

הרב בנימין הולצמן, רב קיבוץ מעלה גלבוע ור"מ בישיבת הקיבוץ הדתי

ההבדל בין הכשרויות ומדוע זווקא החלב זכה לכבוד של התייחסות מאוד מפורטת של ההלכה והפוסקים.

החלב והשבת

המחלבות זיהו מחד, את מצוקתן של הרפתות הרוצות לשמור שבת, ולצורך כך נאלצות להחזיק ציוד יקר, ומאידך, זיהו רצון של לקוחות בחלב שלא חוללה השבת בחליבתו, ו"שידכו" בין השניים, על ידי תוספת תשלום לרפתות השומרות שבת, ושיווק החלב בנפרד. כאשר מכוני חליבה בבעלות דתית המקפידים לחלוב בהיתר (כאפשרות הראשונה) "זוכים" לאישור של בד"צ העדה החרדית, ואילו חלב שנחלב בשבת על ידי גויים יסומן בכשרות "מהדרין" של תנובה.

אז מה לקנות?

האם מותר לצרוך חלב שאינו בכשרות מהודרת?

נפסק להלכה ש"המבשל בשבת במזיד - אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד". לפי זה, חלב שנחלב באיסור בשבת - אסור על החולב, אך מותר לכל השאר מיד במוצאי שבת. לכן בפשטות, לא משנה ללקוח ההיסטוריה של החלב, ואין איסור כלל בקניית חלב רגיל.

ובכל זאת עוררו הפוסקים שתי נקודות לדיון:

הראשונה - אמנם פסק שו"ע שדבר שחוללה עליו השבת מותר במוצ"ש "מיד", אולם יש ראשונים שפסקו שיש להמתין במוצ"ש עם השימוש במוצר עד "בכדי שיעשו", כלומר: עד הזמן שבו לוקח להכין את המוצר בהיתר במוצ"ש. גם אם נחשוש לשיטה זו - עדיין יותר החלב במוצאי שבת, רק מאוחר יותר. אך שוב, יש שחששו שחליבה בשבת חמורה מבישול בשבת, שאת הכמות שנחלבה בשבת אי אפשר לחלוב במוצאי שבת. לכן אין כאן אפשרות להמתין "בכדי שיעשו", וחלב זה אסור עולמית אף לאחרים.

בסך הכול חששות אלו רחוקים, וקשה לפסוק כמותם.

השנייה - לעניין פונדק שמבשל לאורחיו באיסור בשבת, כתב ה"כתב סופר": "נראה לי ברור שמי שקונה מפונדק זה אחר השבת, גם מי שלא נתבשל בעבורו, עושה איסור מסייע ידי עוברי עבירה לכל הפחות, ויש לחוש גם משום לאו דלפני עיור". קשה לעקוב אחר השתלשלות הגזרה מהאיסור על המחלל עצמו, לאיסור על כולם עולמית, אך לכל הפחות יש כאן גזרה נוספת של ה"כתב סופר".

האם לקבל חומרות אלו? קשה להכריע, וישאל כל אחד את רבו. אך נסיים בשתי הערות:

האחת: היגיון חומרות אלו הוא בכל מוצר שחוללה קדושת השבת בהכנתו. משום מה "זכה" החלב להתייחסות פרטנית בתחום זה. גם הקונים חלב בכשרות מהודרת אינם יודעים האם המלפפון שקנו נזרע, נקטף או הובל בשבת. והשנייה: התייחסונו רק לצד ההלכתי. אולי יש כאן מקום גם לצד חברתי, מעין "חרם צרכנים" - קנייה משומרי שבת תעודד יצרנים לשמור על קדושת השבת. ■

קוני וצורכי החלב שבינינו ודאי שמו לב שאת החלב, כמו מוצרים רבים נוספים, ניתן להשיג בכשרות רגילה, בכשרות מהודרת, ובפרט בכשרות "בד"ץ העדה החרדית". אולם החלב הנו חומר גלם, המכיל חלב בלבד. מה כבר יכול להיות ההבדל בין חלב אחד למשנהו? ומניין יודעת הפרה לתת גם חלב רגיל וגם חלב בכשרות מהודרת? בין הקיבוץ הדתי לבד"ץ העדה החרדית ו"תנובה מהדרין", קיים שיתוף פעולה ייחודי בנושא זה, במסגרתו הרפתות של הקיבוצים והמושבים הדתיים מספקות חלב בכשרות המהודרת, ואנשי בד"ץ העדה החרדית סומכים על שמירת השבת בקיבוצים. על רקע מהלך זה, אנסה כאן להבהיר את ההבדלים בין כשרות אחת לשנייה ובין חלב אחד למשנהו:

משום מה "זכה" החלב להתייחסות פרטנית בתחום זה. גם הקונים חלב בכשרות מהודרת אינם יודעים האם המלפפון שקנו נזרע, נקטף או הובל בשבת

תחום חילול השבת

הנושא הנידון אינו שאלת כשרות ישירה, ואינו תלוי ברכיבי החלב, אלא בתחום אחר - תחום חילול השבת. כידוע, החליבה בשבת אסורה. כשבעלי מכון חליבה רוצים לשמור על קדושת השבת, עומדות לפנייהם שתי אפשרויות:

- 1. לחלוב בשבת בהיתר** - הסבר השיטה חורג מגבולות רשימה זו, רק נציין בקצרה שהטכניקה המקובלת מבוססת על שני היתרים:
א. "חליבה לאיבוד" מותרת. והתירו הפוסקים לחלוב כך, שבעת חיבור הפרה אל מכונת החליבה מופנית זרימת החלב לאיבוד, ולאחר תחילת החליבה אין איסור להפנות את צינור החלב למכל הרגיל.
ב. היתר "גרמא", שבו בעת חיבור הפרה אל מכונת החליבה, לא מתבצעת שום פעולה אסורה, והמכונה מתחילה לשאוב מאליה לאחר מכן.
- 2. לחלוב על ידי גויים בלבד** - שיטה זו אפשרית גם על ידי רפתות בבעלות חילונית, שממילא נעזרים בעובדים זרים לצורך החליבה. כאן צריך לשים לב שלא נבוא לידי "חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו", שנאסר משום "חלב נוכרי" (לעתים, בעיה זו נפתרת על ידי שימוש במצלמות). גם באיסור חלב נוכרי לא נעסוק ברשימה זו.